BIBLIOTECA
CULTURII
AROMÂNE

www.proiectavdhela.ro

Vasile Tega

UNITATEA LIMBII ROMÂNE ÎN MARILE ENCICLOPEDII ALE LUMII

PROIECT AVDHELA
BIBLIOTECA CULTURII AROMÂNE
www.proiectavdhela.ro

Unitatea limbii române *în marile enciclopedii ale lumii*

Probabil datorită unei deformații profesionale, ori de cîte ori mă apuc de o nouă lucrare, printre primele surse de referință spre care îmi îndrept atenția sunt marile enciclopedii internaționale, aceste opere care procedează la inventarierea la zi a tot ceea ce este posibil de a fi cunoscut şi definit într-un mod clar. Iată de ce am crezut util să întreprindem o călătorie în lumea acestui tezaur universal şi să vedem punctul de vedere asupra subiectului nostru, adică unitatea limbii române.

Dat fiind spațiul restrîns al unui articol, ne vom impune a reproduce numai acele pasaje care ni se par mai caracteristice. Şi vom începe prin a cerceta cea mai celebră dintre enciclopedii, **Enciclopedia Britanica** (vol. 19, pp. 746-747), de unde extragem următoarele *„în limba română se disting patru dialecte principale: 1)* dialectul dacoromân *sau* româna *prin excelență, vorbită de circa 18.000.000 de persoane în România modernă, în Banatul iugoslav, precum şi în unele comune din Bulgaria şi Ungaria, în apropierea granițelor României, adică în cea mai mare parte pe malul stîng al Dunării; 2)* dialectul macedoromân *sau* aromân, *vorbit de vreo 350.000 de persoane răspîndite în diverse regiuni din Peninsula Balcanică (Tesalia, Epir, Albania, Macedonia, Bulgaria; 3)* meglenoromâna *sau* dialectul meglenit, *vorbit de cîteva mii de persoane la nord-vest de Salonic şi 4)* istroromâna, *vorbită de alte cîteva mii în Peninsula Istria, în jurul lui Monte Maggiore."*

În noua versiune a aceleiaşi enciclopedii, **The New Encyclopaedia Britannica, Macropaedia** (vol. 15, p. 1092), se poate citi: *„Există aproximativ 20.000.000 de persoane care vorbesc limba română, dintre care circa 16.000.000 locuiesc în România, 2.500.000 în Uniunea Sovietică şi aproape 1.000.000 în Iugoslavia, Bulgaria, Grecia şi Albania. Limba „standard" a României este bazată pe graiul din Muntenia şi este cunoscută în mod curent sub numele de* „dacoromână." *Alte dialecte ale limbii române sunt* meglenoromâna (vlaşi) *şi* istroromâna, *ambele amenințate de dispariție. Mai viguros este* dialectul aromân, *răspîndit în Grecia (150.000, după statisticile din 1932), Iugoslavia (100.000), Albania (65.000) şi Bulgaria (40.000).*

Prima inscripție cunoscută în dialectul aromân datează din 1731 şi a fost descoperită abia în 1952, la Ardenița, în Albania."

The Encyclopedia Americana (vol. 23, pp. 767K-767L), vorbind despre naşterea limbii române, spune printre altele: *„Izolată de Occidentul roman, începînd din secolul al şaptelea, limba română este singurul supraviețuitor reprezentind latina vorbită în Imperiul Roman de Răsărit şi constituie evoluția sa normală. Unitatea lingvistică a limbii române în regiunea carpato - balcanică este constituită de următoarele dialecte: 1)* dialectul dacoromân, *cel mai important, vorbit la nord de Dunăre; 2)* dialectul aromân *sau* macedoromân, *vorbit în sudul Balcanilor; 3)* dialectul meglenoromân, *vorbit la nord de Salonic şi 4)* dialectul istroromân *vorbit în sud-estul Triestului. Aceste patru dialecte au o rădăcină comună, adică protoromâna, care deşi nu s-a prezervat, reprezintă totuşi prelungirea normală a latinei orientale... Teoria continuității este în general acceptată în zilele noastre şi dezvoltată în sensul că limba română s-a născut concomitent, atît în nordul cît şi în sudul Dunării."*

Acelaşi punct de vedere îl exprimă şi **Encyclopedia International** (vol. 16, p. 29), care insistă asupra faptului că *„limba română este extrem de răspîndită şi în afara hotarelor României, varianta principală vorbită în Peninsula Balcanică fiind cunoscută sub numele de* macedoromână."

O altă enciclopedie de limba engleză, **Chambers's Encyclopaedia** (vol. 14, pp. 355-356) după ce face un istoric al vlahilor din Balcani, începînd din secolul al nouălea, menționînd că ei mai sunt cunoscuți şi sub numele de aromâni, țînțari, cuțovlahi, mavro-vlahi sau morlaci, insistă asupra faptului că vorbesc o limbă foarte înrudită cu limba română.

Ca să termin cu publicațiile de limbă engleză, voi cita pe cel mai celebru lingvist american contemporan, **Mario Pei**, care în **A Dictionary of Linguistics** (p. 129) spune printre altele: *„... o diviziune a limbii române este:* macedoromâna, *care constituie* româna *vorbită în Macedonia de o insulă lingvistică înconjurată de greci, slavi şi albanezi."*

Să vedem acum care este punctul de vedere al lingviştilor spanioli. În **Enciclopedia Universal Ilustrada** (vol. 52, pp. 803-804) se spune: *„Limba română reprezintă din punct de vedere geografic ramura cea mai orientală a grupului lingvistic roman. Din punct de vedere istoric este vorba de latina „rustică," vorbită în provinciile Moesia şi Dacia, modificată de-a lungul secolelor, datorită influenței exercitate asupra ei de limbile străine vecine. Prin limba română se înțelege de obicei graiul* dacoromân, *la care trebuie să adăugăm celelalte trei dialecte, vorbite în afara granițelor României şi anume:* dialectul aromân, *vorbit în anumite regiuni din Grecia, Iugoslavia, Bulgaria şi Albania, precum şi* istroromâna *şi* meglenoromâna. *În timp ce ultimele două dialecte sunt pe cale de dispariție, aromâna continuă să fie vorbită de cei circa 600.000 de* macedoromâni *sau* cuțovlahi.*"*

Iar din cealaltă prestigioasă enciclopedie spaniolă, **Diccionario Enciclopedia Salvat Universal** (vol. 18, p. 171) extragem următoarele: *„Limba română constituie ramura orientală a grupului lingvistic roman. Demnă de mențiune specială este continuitatea geografică dintre cele patru dialecte ale limbii române:* dacoromâna, aromâna (*sau* macedoromâna), meglenoromâna (*sau* meglenita) şi istroromâna, *fapt ce nu poate fi explicat altfel decît prin existența unei vechi arii, în care se vorbea* româna, *cuprinzînd Dacia, cît şi cea mai mare parte a Peninsulei Balcanice propriu-zisă."*

Enciclopediile franceze abundă şi ele în acelaşi sens: „Aromânii sau cuțovlahii – scrie **Grand Larousse Encyclopedique** (vol.1, p. 592) *sunt o populație de limbă română, stabiliți în sudul Iugoslaviei, în nordul Greciei, precum şi în Bulgaria şi Albania, dialectul lor,* aromâna, *fiind vorbit(ă) de circa 350.000 de persoane."*

După **Larousse du XX siècle** (vol. 6, p. 67): *„limba română se subdivide în trei dialecte principale, cunoscute respectiv sub numele de* dacoromâna, *care este limba literară,* macedoromâna sau aromâna *şi* istroromâna.*"*

O altă lucrare franceză de vaste proporții şi de o excepțională valoare ştiințifică este **Encyclopedie de la Pléiade – Le langage** (p. 1135), care în subiectul ce ne interesează este cît se poate de clară: *„Se disting patru dialecte în limba română,* dacoromâna *constituind forma oficială.* Aromâna, *cunoscută de asemenea sub numele de* româna *din Macedonia* (macedoromâna) *este vorbită în Iugoslavia de sud, în Grecia de nord şi în Albania, de către aproximativ 350.000 de persoane."* Iar o altă de asemenea celebră lucrare franceză, **Encyclopedia Universalis** (vol. 14, pp. 359-360), după ce analizează caracteristicile de bază ale celor patru dialecte ale limbii române, insistă asupra faptului că împreună cu *dalmata,* româna formează „balcanoromana."

După enciclopedia rusă **Bolyşaia Sovetskaia Ențiklopedia** (vol. 2, p. 364), „aromânii, *cunoscuți de asemenea sub numele de* țînțari, macedoromâni, cuțovlahi, *vorbesc* dialectul aromân, *care este strîns legat de* limba română."

Iată acum cîteva extrase din foarte exigentele enciclopedii de limba germană: *„Limba română*

propriu-zisă, scrie **Brockhaus Enzyklopaedia**, (vol. 17, p. 234) *are ca dialecte surori* aromâna, meglenoromâna şi istroromâna, *vorbite de minoritatea etnică din Grecia, Iugoslavia, Albania şi Bulgaria. Toate aceste dialecte, împreună cu* dacoromâna *alcătuiau în jurul secolului al zecelea ceea ce specialiştii numesc* „româna comună"." Acelaşi punct de vedere îl găsim exprimat şi în **Mayers Neues Lexikon** (vol. I, p. 396), care evaluează numărul aromânilor la peste 300.000, precum şi în lucrarea elvețiană **Schweizer Lexikon** (vol. 6, p. 656), după care: dialectul aromân, *„vorbit de peste 250.000 de persoane, manifestă încă semne de vigurozitate."*

Enciclopediile italiene şi ele, la rîndul lor, acordă un spațiu important acestui subiect. Astfel, **Dizionario Enciclopedico Italiano** (vol. 10, p. 547) spune: „Limba română, *înțeleasă ca ansamblul* dialectelor române, *se împarte în patru dialecte:* dacoromâna, *vorbită în România de azi;* macedoromâna, *vorbită de grupurile de aromâni din Tesalia, Epir, Macedonia, Albania şi Bulgaria;* meglenoromâna *sau* meglenita, *vorbită în regiunea Meglen, la nord de Salonic şi* istroromâna, *vorbită în cîteva sate din Istria.* Dialectele române *reprezintă continuarea latinei vorbite de colonii romani amestecați cu substratul lingvistic trac."*

În **Encyclopedia Europea** (vol. 9, p. 955) se insistă asupra faptului că *„principalele tipuri dialectale ale* limbii române *sunt patru:* dacoromâna, care constituie modelul literar național; macedoromâna *sau* aromâna, *vorbită în sudul Dunării,* meglenoromâna, *vorbită într-o arie limitată, la nord de Salonic, şi* istroromâna, *care mai supraviețuieşte în cîteva sate izolate din Istria."*

„Patru sunt principalele dialecte ale limbii române, *scrie* **Grande Dizionario Enciclopedico VTET** (vol. 16, p. 255): dacoromâna, macedoromâna *sau* aromâna, meglenoromâna *şi* istroromâna. *Limba română, în ciuda tuturor influențelor lexicale neromâne, precum şi a fenomenelor de autonomie, datorită unei limbi preromane, rămîne totuşi o limbă neolatină, chiar dacă elementele relative într-un dicționar sunt în majoritate, deoarece trebuie luat în considerație faptul că circulația cuvintelor şi numărul lor decide latinitatea limbii române. Un dicționar etimologic trebuie să semnaleze de asemenea şi cuvintele scoase din circulație, în timp ce uzul spune că 80% din cuvintele folosite de români sunt de origine latină."*

„Limba română are patru dialecte principale – spune **Enciclopedia Italiana** (vol. 30, p. 22): dacoromâna, aromâna, meglenoromâna şi istroromâna... *Dialectul* macedoromân *sau* aromân *este vorbit de aromâni* (cuțovlahi *sau* țînțari) *răspîndiți aproape pretutindeni în Peninsula Balcanică (în Grecia în special, în Tesalia şi Epir, în particular în regiunea Muzachia, în Iugoslavia mai ales în Macedonia, în jurul oraşului Bitolia şi în sfîrşit în Bulgaria, unde sunt răspîndiți în numeroase comune)... Aceste dialecte conțin un grup aşa de considerabil de caracteristici comune, că trebuie să admitem că ele sunt datorate unor inovații proto-române. Ele au luat deci naştere cînd strămoşii românilor trăiau încă uniți într-o singură regiune."*

Din citatele de mai sus vedem că o concluzie se deprinde cît se poate de clar: ne găsim în fața unui fel de „consensus omnium" al lingviştilor străini, în ce priveşte originea comună a dialectului aromân cu dacoromâna. Toți exprimă acest punct de vedere, în termeni cît se poate de clari, nelăsînd loc la nici un fel de ambiguitate sau echivoc.

COLOFON

Autorul lucrării VASILE TEGA

Titlul lucrării UNITATEA LIMBII ROMÂNE ÎN MARILE ENCICLOPEDII ALE LUMII

Variantă digitalizată de
Editura Predania/
CP 67, OP 13, București
www.predania.ro
tehnoredactor/ Remus Brihac
concept grafic/ Atelieruldegrafica.ro

PREDANIA